

Jaarverslag van de
Katholieke Vereniging voor Oecumene
Athanasius en Willibrord

september 2012 – augustus 2013

DOELSTELLING

De Vereniging wil de Rooms-katholieke Kerk in Nederland dienen in het streven naar volledige gemeenschap tussen de Rooms-katholieke Kerk enerzijds en de Kerken van het Westen en de Orthodoxe Kerken anderzijds. Ervan overtuigd dat de eenheid van de Kerk een teken en een instrument is van de eenheid van de mensheid ondersteunt ze ook initiatieven die in het kader van de oecumenische beweging op nationaal, Europees en mondiaal niveau worden ontplooid (art. 2 van de Statuten).

Vanuit de rijke traditie van de Katholieke Kerk zet de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord zich in voor de oecumene in Nederland. Onder oecumene verstaan we de inzet van christenen en Kerken voor het herstel van de eenheid van de Kerk én voor de vele vormen van samenwerking die al tussen christenen uit verschillende tradities op cultureel en maatschappelijk gebied bestaan. De Vereniging handelt bij het uitvoeren van haar missie binnen de kaders van het *Oecumenisch Directorium* en de encycliek *Ut unum sint*. Ze laat zich ook leiden door de *Charta Oecumenica*.

De Vereniging is ervan overtuigd dat eensgezindheid en samenwerking tussen christenen en Kerken nodig zijn voor een geloofwaardige verkondiging en beleving van het Evangelie in onze samenleving. Ze zet zich daarom met vele middelen zoals ontmoetingen, gezamenlijk gebed, dialoog, studie en uitwisseling in voor de groei en de verdieping van deze eensgezindheid en samenwerking tussen christenen en Kerken uit het Westers en het Oosters christendom. De Vereniging beoogt hiermee tevens de maatschappelijke relevantie van het christelijk geloof voor de huidige cultuur en de dialoog met andere religieuze tradities duidelijker voor het voetlicht te plaatsen.

INHOUDSOPGAVE

1	Woord van de voorzitter	4
2	Tijdschrift Pokrof 60 jaar	5
3	Activiteiten	6
3.1	Symposia	6
3.2	Jaar van het Geloof	8
3.3	Vervolg op verklaringen over de doop	8
3.4	Dialogo met EA en VPE	9
3.5	Refo500	9
3.6	Raad van Kerken	9
3.7	Onderwijs en vorming	10
3.8	Overige activiteiten	12
4	Willibrordzondag en de Zondag voor de Oosterse Kerken	13
4.1	Willibrordzondag – ‘Elkaar tot zegen’	13
4.2	Themazondag Oosterse Kerken – ‘Christenen van Syrië’	14
5	Voorlichting en publiciteit	15
5.1	Website en sociale media	15
5.2	Overeen	15
5.3	Pokrof. Oosterse christenen, kerken en culturen	16
5.4	Perspectief. Digitaal Oecumenisch Theologisch Tijdschrift	17
6	Bestuur en organisatie	17
6.1	Communicatieplan en professionalisering relatiebeheer	17
6.2	Tiende Algemene Vergadering van de Wereldraad van Kerken	18
6.3	Jaarrekening 2012	18
6.4	Samenstelling bestuur	18
6.5	Vertegenwoordigingen	19
7	Overzicht van lezingen en artikelen	19
7.1	Drs. Leo van Leijsen	19
7.2	Drs. Geert van Dartel	21
7.3	Bestuursleden	22
8	Bestuur en commissies	23
9	Financiële verantwoording	24
9.1	Jaarrekening 2012	24
9.2	Samengevoegde Balans per 31-12-2012	25

1 WOORD VAN DE VOORZITTER

Er zijn niet zoveel dingen en mensen waar ik wakker van lig. Zoveel zelfkennis heb ik wel dat ik het goed begrijp als iemand andere keuzen maakt. Toch is er een terrein waarop ik dat maar moeilijk accepteer. Dat is het terrein van de oecumene.

Ik kan er niet goed tegen als ik hoor:

“De oecumene is een gepasseerd station”

“Het doel is al bereikt”

“Wie heeft het daar nog over?”

“Het hoeft toch niet allemaal koekoek een zang te worden?”.

“Rome werkt alles tegen”

“We zijn al lang oecumenisch”

“Waar maak je je toch druk over, de kerk heeft wel belangrijker dingen te doen”

Het zijn allemaal zinnen die gebruikt kunnen worden om niet in beweging te komen en te blijven zitten waar men zit. Het zijn gemeenplaatsen en doodoeners van mensen die niet de moeite nemen om over oecumene na te denken. Ik neem ze dat niet kwalijk. Een mens kan zich nu eenmaal niet met alles bezig houden. Toch doen zulke opmerkingen me wat.

Waarom? Omdat eenheid in mijn beleving niet zomaar iets is. Zijn verleden en zijn heden doen de mens immers beseffen dat hij incompleet is. Er ontbreekt wat. Dat gemis doet hem verlangen naar eenheid of heelheid. Een mens die eenheid niet als ideaal heeft is een gebrekkig mens. Zijn verleden en heden vragen om meer...om correctie en aanvulling.

Oecumene mag niet belanden in de sfeer van hobby en liefhebberij. Daarom kunnen we in Nederland trots zijn op het feit dat er een Katholieke Vereniging voor Oecumene is. Een vereniging die naast studie en overleg er al-

Henk van Doorn, voorzitter.

les aan wil doen om de woorden katholiek en oecumenisch aan elkaar te binden. Dit jaarverslag wil daarvan getuigen. Als wij Jezus onze Heiland of Salvator noemen dan wil dat zeggen dat hij ons geneest en heel maakt. Wereldwijd. Dat laat een kerk die verdeeld is niet zien.

Met geduld en vertrouwen gaan we die weg. Moge in de met de bisschop van Rome, paus Franciscus, verbonden katholieke kerken de Geest van oecumene steeds meer zichtbaar worden. Paulus schreef aan de kerk van Rome: “Als u die van nature een tak van de wilde olijfboom bent, tegen de natuur in op de edele olijfboom bent geënt, hoeveel eerder zullen dan zij die er van nature bij horen, op die boom worden geënt!” (Rom. 11,24). Hij heeft het dan over het volk Israël. Wij zijn een tak van de wilde olijfboom. Over Israël en de Kerk schrijft hij: “De genade die God schenkt neemt Hij nooit terug, wanneer Hij iemand roept maakt Hij dat niet ongedaan” (Rom. 11,29) Oecumene is daarom een blijvende genade. God neemt die gave niet terug.

Van die genade getuigt dit jaarverslag.

Henk van Doorn, *priester*

2 TIJDSCHRIFT POKROF 60 JAAR

Eén van de hoogtepunten van het werkjaar 2012-13 was de viering van het 60-jarig bestaan van het tijdschrift Pokrof. Bij die gelegenheid organiseerde de vereniging in samenwerking met de redactie van Pokrof in kasteel Hernen (bij Wijchen) het symposium *Het mysterie in beeld? Iconen in Oost en West*. Ruim 60 mensen genoten van de lezingen en gezangen die ten gehore werden gebracht.

Dr. Dolf Bruinsma, het langst zittende redactielid, blikte terug op de geschiedenis van Pokrof, dat in 1953 door de paters Kapucijnen werd opgericht ter ondersteuning van hun pastorale werk onder Russen en Oekraïners. Hij preees de kwaliteit en de openheid die het tijdschrift vanaf het begin kenmerkten. In het midden van de jaren tachtig kwam het tijdschrift in handen van het Apostolaat voor de Oosterse Kerken. Vanaf 2001 is Pokrof een uitgave van de Katholieke Vereniging voor Oecumene.

Redactie Pokrof.

In het afgelopen decennia is het oecumenisch karakter van Pokrof gegroeid, wat onder andere tot uiting komt in de samenstelling van de redactie. Voor de toekomst van Pokrof is abonneewerving van het grootste belang. Het aantal abonnees is de afgelopen jaren gedaald tot ca. 700 abonnees. Dankzij een actie van de landelijke instelling Pokrof, die 60 geschenkabonnementsen afnam, bleef het aantal abonnees in 2013 vrijwel stabiel.

Op het symposium werd het thema vanuit drie invalshoeken benaderd. Drs. Leo van Leijssen, redactiesecretaris van Pokrof, sprak aan de hand van bijbelse en liturgische teksten over de icoon van de H. Drie-eenheid en de icoon van de Nederdaling van de H. Geest. Hij liet zien dat iconen hun betekenis pas krijgen in het interactieve spel van de liturgie. Dr. Elisabeth Hense, universitair docent spiritualiteit aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en dramaturge sprak over de ontwikkelingen in de verhouding tussen (katholiek) geloof en kunst. Een teken van onze tijd is dat toneelgezelschappen zich intensief met mystieke auteurs bezighouden

en in een theaterproductie daaraan een eigen articulatie geven. Ds. Siets Nieuwenhuizen, emeritus-predikant van de Protestantse Gemeente (PKN) in Oosterhout, schetste de ontwikkeling in de omgang met beelden in de traditie van de Reformatie.

Aan het einde van het symposium sprak mgr. dr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam en bisschop-referent voor oecumene en de Oosterse Kerken, een gloedvol slotwoord over de betekenis van de icoon, waarin hij de verschillende accenten recht deed en bij elkaar bracht. Een gelegenheidskoor o.l.v. redactielid drs. Paul Baars bracht enkele orthodoxe hymnen uit de Bulgaarse en Servische traditie ten gehore.

3 ACTIVITEITEN

3.1 Symposia

De organisatie van symposia en studiebijeenkomsten is een goede manier om een breder publiek over ontwikkelingen te informeren en bij de oecumenische samenwerking te betrekken. Naast het symposium bij gelegenheid van het jubileum van Pokrof, organiseerde de vereniging nog een aantal symposia en studieuze bijeenkomsten.

Katholieken op weg naar verzoening

De relatie met de Oud-katholieke Kerk staat al jaren hoog op de agenda van de vereniging. Naar aanleiding van het eindrapport *Kerk en kerkelijke gemeenschap* van de internationale dialoog dat in 2009 is verschenen, organiseerde de vereniging in samenwerking met het Oud-katholiek Seminarie op 9 november 2012 het symposium *Katholieken op weg naar verzoening*. Het symposium werd geopend met een middaggebed in de vredeskapel van de St. Catharinakathedraal. In een volgepakt auditorium van Museum Catharijneconvent vond daarna een boeiende oecumenische gedachtewisseling plaats. Prof. dr. Jan Visser, emeritus-hoogleraar Oud-katholieke Kerkstructuur, gaf in het historisch overzicht van de betrekkingen sinds de jaren zestig van de vorige eeuw aan, dat het herstel van de kerkgemeenschap afhangt van het vinden van overeenstemming over enkele open vragen. Hij doelde daarmee op het pausschap en de toelating van vrouwen tot het priesterschap. Visser stelde dat het pausschap geen kerkscheidende kwestie hoeft te zijn, mits het pausschap is ingebed in de communiostructuur van de Kerk.

De gebroeders Nico en Marcel Sarot gingen onder leiding van prof. dr. Peter Ben Smit met elkaar in gesprek over hun ervaringen als ambtsdrager in respectievelijk de Oud-katholieke en Rooms-katholieke Kerk. Nico Sarot, pastoor van de Oud-katholieke parochie in Culem-

borg, vertelde dat hij de morele opvattingen en regels van de Rooms-katholieke Kerk als een beknelling ervoer. In de Oud-katholieke Kerk vond hij een grotere vrijheid en betere aansluiting bij de moderne cultuur. Zijn broer Marcel, diaken van het aartsbisdom Utrecht en hoogleraar theologie, deelde die ervaring niet en stelde dat hij zich in zijn geestelijke vrijheid in de Rooms-katholieke Kerk nooit bekneld heeft gevoeld. Beiden wisten ook de sterke punten van elkaars traditie te benoemen zoals de gemeenschapszin en de nabijheid tussen theologen en bisschoppen in de Oud-katholieke Kerk en de monastieke spiritualiteit van de rooms-katholieke traditie.

Twee jonge pastores gaven een getuigenis van hun roeping en ambtsbeleving. Studentepastor Jutta Eilander sprak open over haar zoektocht naar haar roeping. De beslissing voor het priesterschap had ze nog niet genomen. Heel expliciet was de bijdrage van Geoffrey de Jong, Anglicaans opgevoed maakte hij als student de overstap naar de Rooms-katholieke Kerk. De ervaring van Gods roepstem lag aan de basis van zijn keuze voor het priesterschap.

Hoogtepunt van de bijeenkomst was een debat o.l.v. Wilfred Kemp tussen mgr. dr. Joris Vercammen, de oud-katholieke aartsbisschop van Utrecht, en mgr. dr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam. Hierin ging het onder andere om de beslissing van de Oud-katholieke Kerk om vrouwen toe te laten tot het priesterschap en om de vraag hoe de Kerk zich het beste kan verhouden tot de moderne cultuur.

Aan het einde van de middag zorgde diaken en verhalenverteller drs. Rob van Uden met de column *Over ongemakken en goed schoeisel* voor een ludieke en geestige afsluiting van het symposium.

Wisselende Perspectieven – Russische orthodoxie, Rooms-katholicisme en oecumene

Over de betrekkingen tussen orthodoxie en catholicis-

me en in het bijzonder over de betrokkenheid van de Russisch-orthodoxe Kerk bij de oecumene organiseerde de vereniging in samenwerking met de A.A. Brediusstichting een symposium op 24 november 2012 in kasteel Hernen. Ca. 40 mensen namen er aan deel.

Dr. Cyril Hovorun, priestermonnik en verantwoordelijk voor het theologisch studieprogramma van het Russisch-orthodoxe patriarchaat van Moskou, hield een indrukwekkend verhaal over de regionale en universele dimensie van de Kerk. Dit onderwerp staat centraal in de huidige katholieke /orthodoxe dialoog. Prof. dr. Alfons Brüning, hoogleraar orthodoxie en vredesvraagstukken aan de VU in Amsterdam, schetste in zijn lezing een overzicht van de moeizame oecumenische betrekkingen tussen Rome en Moskou.

Drs. Michiel Peeters fscb., die een aantal jaren in Rusland gewerkt heeft, o.a. als secretaris van de katholieke aartsbisschop van Moskou, gaf een inkijk in het leven van de Katholieke Kerk in Rusland en haar inzet op oecumenisch gebied. De orthodoxe priester Theodoor van der Voort sprak daarna over de groei van orthodoxe kerkgemeenschappen in Nederland en hun rol in de oecumenische verhoudingen in ons land.

Catechismusdebatten

In het kader van Refo500 werkte de vereniging in april 2013 mee aan de organisatie van een viertal debatten tussen katholieken en protestanten bij gelegenheid van 450 jaar Heidelbergse Catechismus onder het uitdagende motto 'Vervloekt?'. Niet iedereen was gelukkig met dit negatief klinkende uitgangspunt. Ook de werkgroep van de vereniging die de activiteiten in het kader van Refo500 voorbereidde had liever een ander motto gezien. Vanwege een te geringe belangstelling ging het debat in de Janskerk in Gouda niet door en werd het debat in Apeldoorn (17 april) van de Grote Kerk verplaatst naar de aula van de Theologische Universiteit in Apeldoorn.

De debatten in Groningen (16 april) en Dordrecht (23 april) gingen door zoals gepland.

De verwachting van Refo500 was dat zoals eerder bij het Calvijnjaar een groot publiek op deze debatten zou afkomen. In Groningen (ruim 100 deelnemers) en Dordrecht (300 à 400 deelnemers) was de belangstelling redelijk tot goed. In Apeldoorn woonden ca. 40 mensen de avond bij.

Het idee was dat sprekers van naam met elkaar en met de deelnemers in debat zouden gaan over vragen die aan het bestaan en voortbestaan van de Kerk in onze tijd raken.

In Groningen werd het debat gevoerd onder leiding van prof. dr. Herman Selderhuis, directeur van Refo500. De centrale vraag was of de Kerk anno 2013 nog wel te redden viel? De sprekers waren: ds. Orlando Bottenbley, ds. Arenda Haasnoot, ds. Reintje Joke Stomphorst en mgr. dr. Gerard de Korte.

In Apeldoorn werd het debat geleid door CDA politica Marianne Luyer. Het ging over de relevantie van de christelijke ethiek. De sprekers waren: prof. dr. Wibren van den Burg, prof. dr. Gerard den Hertog, mgr. dr. Joris Vercammen en prof. dr. Edward Kimman.

In Dordrecht werd het debat geleid door presentator Andries Knevel. Centraal stond de vraag in hoeverre de vervloekingen tussen Rome en Reformatie uit de 16^e eeuw nog actueel zijn. De sprekers waren: dr. Arjan Plaisier, ds. Wout Harinck, dr. Manuela Kalsky en prof. dr. Antoine Bodar.

De drie debatten waren interessant en onderhoudend. Met het oog op een eventueel vervolg is een goede evaluatie van de inhoud en de opzet van deze debatten van belang.

Maria in de oecumene

Op 21 juni 2013 werd in Utrecht voor de derde maal de *Kerkennacht* georganiseerd. In de Mariakapel aan de Biltstraat organiseerde de vereniging in samenwerking met de Vrouwen van Bethanië een programma rondom Maria. In lezingen en gezangen werd de plaats en betekenis van Maria in de verschillende kerkelijke tradities belicht.

Drs. Fred Kok, pastoraal werker van de St. Lucasparochie in Leusden, vertelde in een persoonlijk verhaal over de grote betekenis van de devotie voor Maria in zijn familie. Ds. Herman de Vries van de protestantse gemeente in Ternaar, presenteerde zijn oecumenische hertaling van het Ave Maria dat op muziek gezet is door Chris Fictoor. Cultuurhistorica dr. Llewellyn Bogaers vertelde aan de hand van afbeeldingen uit Utrechtse kerken hoe belangrijk de Mariadevotie ook in de stad Utrecht is geweest. Leo van Leijssen tenslotte sprak aan de hand van de Akathistos-hymne over de diepe eerbied voor Maria in het Oosters christendom.

Tussen de lezingen door werden o.l.v. mevr. Mariet Rijk Marialiederen gezongen zoals het *Gebenedijdt zijt Gij en Wees gegroet, O Sterre*. Ook verzorgde de Utrechtse Vrouwen Schola een klein concert.

De avond was met ruim 40 mensen redelijk goed bezocht.

3.2 Jaar van het Geloof

In de zomer van 2012 kreeg de vereniging het verzoek van iconschilder Geert Hüsstege om een project in het kader van het Jaar van het Geloof te steunen. Zijn plan was om in korte tijd 12 iconen te maken en deze als reizende tentoonstelling aan parochies aan te bieden.

De vereniging heeft het initiatief van Geert Hüsstege op

verschillende manieren gesteund. Met advies en publiciteit, met het leveren van de begeleidende teksten bij de iconen en door de financiering van één van de iconen (Pinkstericoon).

Voorafgaand aan de Byzantijnse Goddelijke Liturgie in de Bossche Sint-Jan op zondag 30 september, met 'bischoppelijke assistentie' van mgr Anton Hurkmans onder het voorgangerschap van priester Ton Sip en diaken Wim Tobé, werden de 12 Christus-iconen gewijd. Leo van Leijssen nam aan deze plechtigheid deel. Het project werd een succes. In meer dan 30 parochies werden de iconen tentoongesteld. Op verschillende plaatsen werden er rondom de tentoonstelling lezingen of catechetische activiteiten georganiseerd.

Inmiddels bestaat de tentoonstelling uit 17 iconen. De laatste stap in dit opmerkelijke project is om deze 17 iconen als miniaturen in één icoon samen te voegen. Geert Hüsstege hoopt deze icoon aan het einde van het Jaar van het Geloof aan te bieden aan paus Franciscus.

3.3 Vervolg op verklaringen over de doop

Met de ondertekening van de twee verklaringen over de doop op 29 mei 2012 waarover we in het vorig jaarverslag berichtten, werd een driejarig proces van overleg tussen vertegenwoordigers van kerken afgerond. Naar vermogen heeft de vereniging er zich voor ingezet om de katholieke gemeenschap met het resultaat van deze lange gespreksronde bekend te maken.

De doopverklaringen werden ter publicatie aangeboden aan de analecta van de bisdommen.

In het blad van het aartsbisdom Utrecht werd een interview met Geert van Dartel (secretaris van de commissie doop(v)erkenning) over de achtergronden en het resultaat van dit proces gepubliceerd. Het interview werd

met toestemming ook aan de andere bisdombladen aangeboden voor publicatie.

Op uitnodiging van de Evangelische Faculteit Theologie in Leuven hield Geert van Dartel op 9 mei 2013 een lezing voor theologiestudenten over het proces *Verdieping en verbreding van de dooperkenning*. In samenwerking met prof. dr. Ton Scheer werd deze lezing uitgewerkt tot een artikel dat in december 2013 gepubliceerd wordt in het tijdschrift *Communio*.

3.4 Dialoog met de Evangelische Alliantie (EA) en de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (VPE)

Na een voorbereidende fase van twee jaar ging in 2012 een officiële gespreksronde van start tussen vertegenwoordigers van de Rooms-katholieke Kerk, de Evangelische Alliantie en de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten. Bestuurslid Bernhard Hegge is lid en de secretaris van de vereniging is secretaris van deze dialoogcommissie.

Het doel van deze gespreksronde is om elkaars gebedstradities beter te leren kennen. Zo bezochten de leden van de dialoogcommissie elkaars kerkdiensten en warden ervaringen uitgewisseld. De aandacht ging verder uit naar de gebedsbijeenkomst *Wij kiezen voor eenheid*, die op 6 oktober 2012 op het Malieveld werd gehouden en naar de samenwerking tussen de Raad van Kerken en de Evangelische Alliantie bij de voorbereiding van de Gebedsweek voor de Eenheid. Ook vond er een eerste inhoudelijke uitwisseling plaats over wat bidden eigenlijk is.

De gesprekken verlopen in een goede sfeer. Iedere bijeenkomst begint en eindigt met gebed.

Het is de bedoeling dat de dialoogcommissie haar werkzaamheden voor het einde van 2013 met een rapportage zal afronden.

3.5 Refo500

De vereniging neemt als projectpartner deel aan Refo500. Het doel van Refo500 is om in publicaties, op studiebijeenkomsten, tentoonstellingen en reizen de relevantie van de Reformatie voor het voetlicht te brengen. Door deelname wil de vereniging de oecumenische contacten met reformatorische kerken en organisaties versterken. Activiteiten die de vereniging in dit kader organiseert of steunt dienen een oecumenische doelstelling te hebben.

Ten behoeve van de deelname aan Refo500 heeft de vereniging een werkgroep gevormd (voor de samenstelling zie achter in dit verslag). De aandacht van de werkgroep ging uit naar de organisatie van de debatavonden (april 2013), de tentoonstellingen over Trente en de Contrareformatie in Klooster Ter Apel en vesting Bourtange (april-september 2013) en naar de opzet van een symposium over het Concilie van Trente (15 oktober 2013).

Het symposium over het Concilie van Trente organiseert de vereniging in samenwerking met de Tilburg School of Catholic Theology. Het wordt georganiseerd in de wetenschapsweek van de faculteit met het doel om zoveel mogelijk studenten te trekken. Voor het symposium worden ook de studenten van de priester- en diakenopleidingen uitgenodigd.

3.6 Raad van Kerken Week van Gebed voor de Eenheid 2012

De teksten voor de Week van Gebed voor de Eenheid waren voorbereid in India en geënt op de profeet Micha 6,8. In de teksten werd aandacht gevraagd voor de positie van de Dalits, de kastelozen in India. Als coördinator van de projectgroep Week van Gebed voor de Eenheid is de secretaris van de vereniging betrokken bij de vertaling van de teksten en de voorbereiding van de openingsviering.

Voor het tweede jaar op rij was de oecumenische gemeenschap *Chemin Neuf* gastheer voor de goed bezochte landelijke openingsviering, die werd bijgewoond door talrijke vertegenwoordigers van de lidkerken van de Raad van Kerken en de Evangelische Alliantie.

‘Wandelen met God’ was het aan Micha 6,8 ontleende thema, dat in uiteenlopende stijlen werd verwoord en bezongen. De christelijke popgroep Trinity gaf een eigen vertolking van Micha 6. Het voxtet vocaal ensemble uit Amersfoort zong een polyfone compositie van Psalm 122 van J.P. Sweelinck.

De preek werd verzorgd door mgr. dr. Hans van den Hende, leden van diverse kerken en bewegingen spraken een voorbede uit.

De dienst werd opgenomen en uitgezonden door Zendtijd voor Kerken.

Overleg over convenanten

In maart 2012 werd door de Raad van Kerken de campagne *Bundel de krachten in de oecumene* gelanceerd. Deze campagne is gericht op het afsluiten van zogenaamde convenanten tussen plaatselijke geloofsgemeenschappen waarin de aard en inhoud van de oecumenische samenwerking wordt vastgelegd. Een taakgroep o.l.v. Jeanne van Hal werd belast met de begeleiding van de campagne.

In samenwerking met de beleidssector Oecumene van de Bisschoppenconferentie werd op 16 januari 2013 een gesprek georganiseerd tussen de leden van de taakgroep en de bisschoppelijk gedelegeerden voor oecumene over de bruikbaarheid van de convenanten.

Ds. Jaap van der Linden gaf een toelichting op het ontstaan en het doel van de convenanten. Na een welwil-

lend commentaar van dr. Bernhard Hegge op de brochure *Gebundelde krachten in de oecumene* kwam het tot een geanimeerde gedachtewisseling. Door de taakgroep convenanten van Raad van Kerken werd deze ontmoeting met de gedelegeerden voor oecumene bijzonder op prijs gesteld.

Project *Beleving van Eucharistie / Avondmaal*

Na de afronding van het project doop(v)erkenning gaat bij de Raad van Kerken in het komend werkjaar een nieuw project van start over de beleving van Eucharistie en Avondmaal. Ten behoeve van dit project werd een kerngroep geformeerd onder voorzitterschap van dr. Henk Schoot. Ook de vereniging is in deze kerngroep vertegenwoordigd.

3.7 Onderwijs en vorming

Vanuit de vereniging wordt op verschillende wijze een bijdrage geleverd aan oecumenische vorming.

Onderwijs

Geert van Dartel is als docent verbonden aan het St. Janscentrum in 's-Hertogenbosch, de Priester- en Diaconopleiding Bovendonk in Hoeven en Fontys Hogeschool Theologie en Levensbeschouwing. Aan deze opleidingen geeft hij de inleiding oecumenische theologie. Op verzoek van het bisdom Rotterdam verzorgde Geert van Dartel de intervisie praktische oecumene voor pastores van het bisdom Rotterdam.

Bēt Drāshā – Oosters christelijk Leerhuis

Het Bēt Drāshā-Oosters christelijk Leerhuis in Den Bosch, dat plaatsvindt in samenwerking met de Protestantse Gemeente 's-Hertogenbosch, had in het najaar van 2012 zijn jaarlijkse leergang. Dit keer was het thema ‘De Liefde’. Het betrof vijf donderdagavonden (13 september, 11 oktober, 8 november, 29 november, 13 december) over Godsliefde, naastenliefde, zusterschap,

erotische liefde, gastvrijheid *et cetera*. Oosterse auteurs als Origenes, Afrahat, Efreem, Chrysostomus e.a. werden behandeld, maar tevens een hymne uit de Ethiopisch-orthodoxe liturgie alsook de beroemde Philoxenia- alias Triniteitsicoon. De leergang vond traditiegetrouw plaats in het Franciscushuis.

Het oecumenisch samengestelde Bēt Drāshā-team bestond uit ds Paul van der Waal (inleider), Leo van Leijssen (coördinator en inleider), mevr. Aline Verbaas (organisatorische ondersteuning). Er waren 18 deelnemers, van verschillende kerkelijke/levensbeschouwelijke achtergrond.

Voor wie wilde was er een extra bezoek aan de eucharistieviering in de Ethiopisch-orthodoxe parochie te Pernis-Rotterdam op zondagochtend 11 november, een mogelijkheid die Bēt Drāshā standaard aanbiedt om de deelnemers aan het leerhuis met de levende tradities van het christelijk Oosten te laten kennismaken. Een van leden van het Bēt Drāshā-team schreef over het leerhuis, zie: Paul van der Waal, 'De inspiratie van oriëntaalse spiritualiteit' in *Overeen*, April 2013, p 4.

In de tweede helft van het werkjaar 2012-'13 werd ook al B t Dr sh 2013, 'De Bergrede', voorbereid, waaronder de nieuwe reader. Ook in het kader hiervan was er zondag 21 juli een bezoek aan de Armeens-Apostolische kerk 'Gregorius de Verlichter' te Almelo door Aline Verbaas en Leo van Leijssen ter voorbereiding van het voorgenomen bezoek door Bēt Drāshā aan deze oosterse kerk in het najaar van 2013.

Tevens plande het team de drie seizoenen Bēt Drāshā 2014-2016, met als werktitel: 'De Schriften lezen met de oosterse Kerken' (2014: Het Evangelie lezen met de Vroege Kerk; 2015: De Apocalyps en de oosterse Kerken; 2016: Oosterse christelijke mystieke teksten, in ontmoeting met twintigste-eeuwse westerse spirituele auteurs).

Didaskalíon – Oosters christendom en cultuur

Het Didaskalíon-Oosters christendom en cultuur is een samenwerking tussen de A.A. Brediusstichting te Hernen en de Katholieke Vereniging voor Oecumene en vindt plaats in Kasteel Hernen te Hernen (bij Wijchen). Didaskalíon (Grieks voor 'leerhuis') ging begin 2013 zijn derde seizoen in onder de titel 'De Bijbel in de Syrische tradities'. Inleider: Leo van Leijssen, gastvrouw: mevr. drs Victoria van Aalst, directeur van de A.A. Brediusstichting. Didaskalíon 2013 bestond uit zes dagdelen, verdeeld over drie vrijdagen (18 januari, 15 februari en 15 maart 2013), waarin Grieks- en Arameestalige teksten met betrekking tot bijbelperikopen werden gelezen: de Oden van Salomo, Efreem de Syriër, Romanus de Zanger, Theodorus van Mopsuestia, Jacobus van Sarough en anderen. Er waren 13 deelnemers.

Voor het eerst bracht het Hernense leerhuis een bezoek aan een oosterse viering: de Goede Vrijdagdienst (volgens de oosterse kalender) op 3 mei in de bekende Syrisch-orthodoxe Moeder Godskerk aan de Keizersgracht te Amsterdam.

Leesgroep Oecumene en Oosters christendom

De Leesgroep Oecumene en Oosters christendom had in de herfst van 2012 na enige jaren te hebben stilgelegen weer vier bijeenkomsten, onder de titel 'Verborgten Licht', een seizoen over Efreem de Syriër. De leesgroep heeft qua opzet een wat kleinere omvang dan de leerhuizen. Men las Kees den Biezen, 'Dank aan het verborgen licht. De vroegchristelijke poëzie van Efreem de Syriër' (Bar Ebroyo Press 2012) over deze belangrijke Syrischtalige auteur uit de 4^e eeuw en over de grote betekenis van diens symbolische theologie voor nu.

De bijeenkomsten waren steeds op woensdagmiddag (17 oktober, 31 oktober, 14 november, 28 november) in 'De Beiaard' van de Vrouwen van Bethanië aan de Stads- houderslaan 37 te Utrecht, met als gastvrouw mevr. Mariet Rijk van de Vrouwen van Bethanië en onder be-

geleiding van Leo van Leijsen. Er namen 10 mensen aan de leesgroep deel.

In het kader van de leerhuizen en de leesgroep nam Leo van Leijsen deel aan het publiekssymposium 'Op zoek naar een zuivere bron' (over de betekenis van de Vroege Kerk), georganiseerd door de Tilburg School of Theology en de Vrije Universiteit, op zaterdag 15 juni in het Catharijneconvent te Utrecht. Tevens nam hij deel aan het mini-colloquium op vrijdagmiddag 21 juni, dat plaatsvond in de Theologische Faculteit van de Vrije Universiteit te Amsterdam en was georganiseerd door het Amsterdam Centre for Eastern Orthodox Theology o.l.v. diaken dr Michaël Bakker. Titel van het colloquium was 'Orthodox Diaspora: a Place in-between - a Place of Encounter - a Place for Theology', met als sprekers dr Ivana Noble van het Oecumenisch Instituut van de Protestantse Theologische Faculteit van de Karelsuniversiteit te Praag; prof. Andrew Louth, orthodox priester, emeritus-hoogleraar patristiek in Oxford en Durham (UK), en prof. John Behr, orthodox priester, decaan van St Vladimir's Theological Seminary te New York en professor in patristiek aldaar.

3.8 Overige activiteiten

- Geert van Dartel nam van 22 tot 28 augustus 2012 deel aan de jaarvergadering van de *Societas Oecumenica* in Belfast.
- Henk van Doorn en Geert van Dartel namen op 6 oktober 2012 deel aan de bijeenkomst 'Wij kiezen voor Eenheid' op het Malieveld in Den Haag.
- Henk van Doorn, Kees van Vliet en Geert van Dartel namen deel aan het symposium dat de Bisschoppenconferentie in Utrecht organiseerde op 12 oktober 2012 over Vijftig jaar Vaticanum II bij gelegenheid van de opening van het Jaar van het Geloof.
- Ton Scheer en Geert van Dartel namen deel aan brainstormbijeenkomst van de stichting Kairos op 16 oktober

2012 in Boxtel.

- Henk van Doorn woonde de oprichtingsbijeenkomst bij van het Oecumenisch Forum voor Katholiceit op 3 november 2012 in Utrecht.
- Geert van Dartel en Christien van den Heuvel waren met een stand van de vereniging op de startdag van de Vastenactie op 3 november 2012
- Henk van Doorn en Jan Peters namen deel aan het Allerheiligenberaad, het jaarlijkse overleg van katholieke maatschappelijke organisaties, op 8 november 2012.
- Geert van Dartel nam op 10 november 2012 deel aan de jaarvergadering van de Nationale Katholieke Commissie voor Oecumene in Luik (België)
- Henk van Doorn en Geert van Dartel namen op 13 januari 2013 deel aan de openingsdienst van de Week van Gebed voor de Eenheid in de Paulusabdij van *Chemin Neuf*.
- Meerdere bestuursleden en medewerkers van de vereniging waren aanwezig bij de oratie van prof. dr. Alfons Brüning op 24 januari 2013 aan de VU bij de aanvaarding van zijn leerstoel orthodoxie en vredesvraagstukken.
- Leo van Leijsen was op zaterdag 26 januari aanwezig bij de plechtige ingebruikname door de Armeens-apostolische parochie Surp Karapet (Johannes de Voorloper) van de Maastrichtse Christus Hemelvaartkerk (gedeeld met de daar gevestigde rooms-katholieke parochie) en aan de daaropvolgende 'madag', de traditionele Armeense offermaaltijd. Hoofdvoorganger in de dienst was mgr Norvan Zakarian, de Armeense aartsbisschop van West-Europa uit Parijs
- Ton Sip en Geert van Dartel namen deel aan de jaarlijkse oecumenische ontmoeting tussen vertegenwoordigers van het bisdom 's-Hertogenbosch, de Protestantse Kerk van Zuid-Nederland en de Evangelische Kerk van Kurhessen-Waldeck. De bijeenkomst vond van 2-4 april 2013 plaats in Heerlen.

- Henk van Doorn, Rob van Uden en Geert van Dartel namen deel aan de bijeenkomst op 24 april 2013 in Amersfoort van de Raad van Kerken over het document *The Church*, één van de documenten die op de algemene vergadering van de Wereldraad in Busan centraal staan
- Drs. Arjen Bultsma vertegenwoordigde de vereniging bij de opening van de tentoonstellingen op 26 april 2013 in Klooster Ter Apel en Bourtange in het kader van 450 jaar Concilie van Trente en 450 jaar Heidelbergse Catechismus.
- Leo van Leijsen bezocht tijdens de Goede Week volgens de oosterse kalender een Witte Donderdagviering op woensdagavond 1 mei in de Koptisch-orthodoxe kerk van Utrecht en op zaterdag 4 mei de paasviering van de Servisch-orthodoxe parochie te Nijmegen.
- Leo van Leijsen participeerde op zaterdag 25 mei 2013 in de Grieks-orthodoxe parochie van de H. Nektarios van Egina te Eindhoven aan de jaarlijkse ledendag van de Vereniging van Orthodoxen 'H. Nikolaas van Myra', waarvan de Katholieke Vereniging voor Oecumene lid is.
- Henk van Doorn, Leo van Leijsen en Geert van Dartel waren in Amsterdam aanwezig op 28 juni 2013 bij de intronisatie van Anba Arseny als bisschop van de Koptisch-orthodoxe Kerk in Nederland.

4 WILLIBRORDZONDAG EN DE ZONDAG VOOR DE OOSTERSE KERKEN

4.1 Willibrordzondag – 'Elkaar tot zegen'

Het motto voor Willibrordzondag 2012 werd aangereikt door de werkgroep Refo500 van de vereniging. In de 16^e eeuw stonden de verhoudingen tussen de Rooms-katholieke Kerk en de Reformatoren op scherp. Dit komt tot uitdrukking in wederzijdse banvloeken en ver-

oordelingen die in de Heidelbergse Katechismus en het Concilie van Trente zijn terug te vinden. Een oecumenische herdenking (viering) van de Reformatie veronderstelt een kwalitatieve verbetering van de wederzijdse beeldvorming en verstandhouding. In Duitsland werd in de jaren tachtig het grote oecumenische project *Lehrverurteilungen - Kirchentrennung?* uitgevoerd met medewerking van theologen zoals Karl Lehmann en Wolfgang Pannenberg. Ook in ons land werden vanaf de jaren zestig tus-

sen de kerken dialogen gevoerd en studies geschreven. Langs de weg van de dialoog zijn de scherpe kanten in de verhoudingen overwonnen en is het mogelijk om ook gezamenlijk terug te kijken naar de geschiedenis met als inzet dat de pijnlijke herinneringen uit verleden verzoend worden.

In 2003 werd in Berlijn een oecumenische kerkendag gehouden onder het aan Gen. 12,3 ontleende motto 'Gij zult een zegen zijn'. In het boek Genesis is de zegen van God over Abraham uitdrukking van Gods nabijheid en heilshandelen. Abraham wandelt met God. De zegen van God over Abraham wordt doorgegeven aan zijn nageslacht. Jakob strijdt er om met zijn broer Esau tot zij zich uiteindelijk weer verzoenen. Jakob zegent de kinderen van Jozef (Gen. 48). De zegen wordt doorgegeven van generatie op generatie.

Ook als christen leven we onder de zegen van God. Dat komt op vele manieren tot uitdrukking ook in de viering van de sacramenten. De christelijke kerken die vijandschappen uit het verleden hebben overwonnen zijn geroepen elkaar tot zegen te zijn. Dat kan heel praktisch op velerlei manieren door wederzijdse ondersteuning, door een goed woord voor elkaar te doen of anderszins. Voor de poster gebruikten we het schilderij 'De Jakobszegen' van Rembrandt uit 1656. Het is een van de pronkstukken van het Museumlandschaft Hessen Kassel in Duitsland. Dankzij de bemiddeling van de Evangelische Kerk van Kurhessen-Waldeck kregen we de toestemming om het werk van Rembrandt voor onze poster te gebruiken. Preekschetsen en voorbeden werden gemaakt door pastoor Bernhard Hegge, bestuurslid van de vereniging en gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Roermond, en ds. Jan van Pijkeren, adviseur van het bestuur van de vereniging namens de PKN. In het nummer van het communicatieblad *Overeen* werd uitvoerig aandacht besteedt aan het thema.

Met het wegvallen van de bisschoppelijke collecte op de Zondag voor de Oosterse Kerken is de collecte op Willi-

brordzondag voor de exploitatie van de vereniging nog belangrijker geworden. Het opbrengst in 2012 bedroeg €26.510,— en was daarmee €3.500,— lager dan be-groot.

4.2 Themazondag Oosterse Kerken – 'Christenen van Syrië'

Op de themazondag Oosterse Kerken – nieuwe stijl, op de Vijfde Zondag van Pasen, vroeg de vereniging aan leden, donateurs en parochies aandacht en gebed voor de christenen van Syrië en voor alle mensen die lijden onder het geweld dat daar is losgebarsten.

In *Overeen* en *Pokrof* werden artikelen gepubliceerd over de christenen van Syrië. Leo van Leijsen maakte een preekschets en voorbeden die op de website werden gepubliceerd.

Via Syrisch-orthodoxen in Nederland was bij de vereniging een dringende vraag om hulp van aartsbisschop Mor Philoxenos Saliba Özmen binnengekomen voor de opvang van vluchtelingen in het klooster Deyrulzafaran bij Mardin in Oost-Turkije. (Zie foto omslag) In het klooster worden tientallen Syrische vluchtelingen opgevangen. Veelal reizen mensen daarna verder naar het westen.

In onze uitgaven, op de website en via Facebook hebben we hiervoor geld ingezameld. In totaal werd een bedrag van €9.000,— ingezameld dat met hulp van Caritas Turkije naar aartsbisschop Saliba werd overgemaakt. Dankzij giften van donateurs kon daarenboven het werk van Caritas Turkije voor Syrische vluchtelingen in Turkije met een bedrag van €2.500 worden ondersteund.

De eerste viering van de themazondag Oosterse Kerken was gezien het resultaat van de actie en de positieve reacties van enkele pastores zeker geslaagd. Ook in de komende jaren willen we als vereniging de themazondag Oosterse Kerken organiseren en onder de aandacht brengen.

5 VOORLICHTING EN PUBLICITEIT

5.1 Website en sociale media

In de communicatie van de vereniging nemen de website en sociale media een belangrijke plaats in. Op de website worden frequent berichten over oecumenische ontwikkelingen en gebeurtenissen geplaatst. Ook wordt de website gebruikt om activiteiten en de publicaties van

de vereniging onder de aandacht te brengen. De berichten op de website worden overwegend geschreven door de medewerkers van de vereniging. Het doel is om in de komende jaren meer auteurs bij de website te betrekken.

De vernieuwde website ging in maart 2012 online. Sindsdien is de site door 11.698 unieke bezoekers geraadpleegd. Tussen 1 september 2012 en 1 augustus 2013 bedroeg het aantal unieke bezoekers 8.742. Het percentage terugkerende bezoekers bedraagt in deze periode 27,9%.

Van de sociale media functioneert vooral de *Facebook-pagina* (134 leden) van de vereniging goed. Dagelijks worden er een of meer nieuwsberichten geplaatst die goed gelezen worden en waarom heen regelmatig uitwisseling plaatsvindt. Drs. Hendro Munsterman speelt vanuit Frankrijk een hele belangrijke rol in het op gang van de uitwisseling.

De discussiegroep *Oecumene Online* is interessant qua samenstelling en omvang (205 leden) maar ontbeert dynamiek. Er is een moderator nodig die regelmatig berichten plaatst en discussies organiseert.

Het *Twitter account Oecumene NL* (36 volgers) wordt vooral gebruikt om de aandacht te vestigen op activiteiten en publicaties van de vereniging.

5.2 Overeen

Het communicatieblad *Overeen* verscheen twee keer in een oplage van 8.000 exemplaren. Het is tevens gratis beschikbaar op de website van de vereniging.

Het nummer van najaar 2012 gaf op een bijzondere manier invulling aan het motto van Willibrordzondag *Elkaar tot zegen zijn*. De bijdragen waren van Leo van Leijsen over zegenen in de Bijbel, mgr. dr. Gerard de Korte over de hoop, vader Hildo Bos over hoe kerken elkaar tot zegen zijn, ds. Sophie Bloemert hoe mensen elkaar tot zegen zijn, dr. Kees van Vliet over het Jaar van het

Geloof en Kees Slijkerman over de bijeenkomst *Wij kiezen voor eenheid*.

In het nummer van voorjaar 2013 lag het accent op de moeilijke positie van christenen in het door burgeroorlog geteisterde Syrië. De bijdragen over Syrië waren van Leo van Leijzen. In ditzelfde nummer een bijdrage van ds. Paul van der Waal over zijn ervaringen in het leerhuis Bēt Drā shā, van voorzitter Henk van Doorn over het pausschap, van mgr. dr. Gerard de Korte over troost volgens de Heidelbergse Catechismus en van Bert Elberse een recensie over het *Handboek Kerk en sociale media*.

5.3 Pokrof. Oosterse christenen, kerken en culturen

Pokrof, dat in 2013 zijn 60^e jaargang inging (zie voor jubileumviering par. 2), heeft een oecumenisch samengestelde redactie van protestanten, orthodoxen en katholieken.

Het tijdschrift verschijnt vijf keer per jaar. Het heeft een oplage van 1000 exemplaren en 720 abonnees.

In het jubileumjaar 2013 hield de redactie van Pokrof in het benedictijnenklooster van Chevetogne (B) een lang vergaderweekend van donderdag 7 maart tot en met zondag 10 maart. Tijdens enkele bijeenkomsten werden nieuwe plannen voor de toekomst van het tijdschrift vastgelegd. Op punten van karakter en profiel van het tijdschrift, zijn inhoud, auteurs, vormgeving en samenwerking met andere tijdschriften werd het redactiebeleid voor de komende tijd bepaald. Pokrof zal er nog meer op gespist zijn geen al te hoge drempels qua moeilijkheidsgraad op te werpen. 'Human interest' zal een belangrijke leidraad zijn, om te komen tot, zoals ter vergadering werd gezegd, artikelen 'van vlees en bloed'. Abonneewerving was eveneens een belangrijk vergaderpunt. De redactie ontplooit verschillende nieuwe initiatieven om de noodzakelijke uitbreiding van het abonneebestand te realiseren.

Tevens werd tijdens het verblijf van 7-10 maart in een vijftal interviews met monniken een Pokrof-special over Chevetogne voorbereid, te publiceren in nummer 4 van 2013 (verschijningsdatum eind september). Tijdens het Chevetogneweekend mocht Pokrof ook een nieuw redactielid begroeten in de persoon van mevr. drs Laila Zahra, arabiste en aan de Radboud Universiteit Nijmegen bezig een proefschrift voor te bereiden over de Arabische geschriften van de Syrisch-orthodoxe auteur Barhebraeus. De redactiebijeenkomsten en het werk aan de interviews waren op een vruchtbare manier ingebed in de oosterse en westerse liturgische vieringen van het klooster.

Rusland met zijn grootste oosterse kerk ter wereld nam in de bijdragen in Pokrof nog altijd een belangrijke plaats in. (Zestig jaar geleden begon Pokrof als 'Tijdschrift voor Rusland en zijn christendom', maar liet die exclusieve thematiek halverwege los.) Verder waren er bijdragen over andere kerken en regio's, van Europa: bijvoorbeeld Cyprus, Bulgarije en de Grieks-katholieken in Hongarije, en van het oriëntaalse christendom: Ethiopië, India, maar vooral het Midden-Oosten. De moeilijke positie van de christenen daar werd meermaals belicht. Tevens was er het onderwerp van de oecumene, zoals de bijdragen van het Pokrofsymposium in november 2012 (gepubliceerd in Pokrof 2013-3, zie par 3.1.2), maar ook andere. En er was elke editie traditiegetrouw de meditatie, veelal een inspirerende tekst bij een icoon. Iconen waren überhaupt een geliefd onderwerp in verschillende artikelen. Met ingang van het nieuwe jaar verdween de agenda van katholieke oosterse vieringen, vooral omdat alles inmiddels rechtstreeks op internet gevonden kan worden, maar ook omdat een exclusieve katholieke liturgie-agenda minder goed het oecumenisch karakter van Pokrof uit de verf laat komen.

Sinds eind 2012 werkt Pokrof *ad experimentum* samen met Kerk Wereldwijd van Missio door steeds enkele

Pokrofartikelen ter beschikking te stellen voor publicatie in dat tijdschrift.

5.4 Perspectief. Digitaal Oecumenisch Theologisch Tijdschrift

Het tijdschrift *Perspectief* (inmiddels 6^e jaargang) is een digitaal tijdschrift dat momenteel 152 abonnees heeft. Het wordt gratis toegezonden en is gratis van de website te downloaden. De redactie bestaat uit Eric Roovers en Geert van Dartel

In dit werkjaar werden vier nummers (17-20) uitgegeven.

In nummer 17 werden de lezingen van het symposium van het dienstjubileum van Leo van Leijzen gepubliceerd. Ook publiceerden we in dit nummer een bijdrage van Jekaterina Aleksejeva over het leven van de Transfiguratiebroederschap in Moskou en een bijdrage van dr. Karel Blei over de apostoliciteit van de Kerk naar aanleiding van de publicatie van een studierapport uit de dialoog tussen katholieken en lutheranen.

In nummer 18 publiceerden we de bijdragen van het symposium *Het Woord Gods prediken* dat de Nationale Katholieke Commissie voor Oecumene van de Belgische Bisschoppenconferentie op 10 november 2012 in Luik had gehouden. De bijdragen waren van p. Dominique Collin, dr. Michael Bakker, prof. Jack McDonald, prof. Patrick Nullens en p. Thaddée Barnas.

Nummer 19 stond in het teken van de oprichting van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit. Dit forum presenteerde op 3 november 2012 het katholiek appèl. Het werd door kerkleiders becommentarieerd. Het nummer opende met een lange bijdrage van prof. dr. Basilius Groen over de zoektocht naar een gemeenschappelijke paasdatum. Daarna volgen de bijdragen van dr. Hans Kronenburg, mgr. dr. Joris Vercammen, mgr. dr. Gerard de Korte, dr. Arjan Plaisier. Als bonus hebben we daar nog twee andere artikelen over katholiciteit aan toegevoegd. Een mooie beschouwing van prof. dr. Rudolf

Boon en het artikel van Geert van Dartel over katholiciteit vanuit oecumenisch perspectief dat eerder in *Communio* werd gepubliceerd. Het nummer sluit af met twee recensies van publicaties bij gelegenheid van vijftig jaar Vaticanum II.

In nummer 20 hebben we de lezingen gepubliceerd van het symposium dat op 24 november 2012 in Hernen hebben georganiseerd over de oecumenische betrekkingen tussen orthodoxie en katholicisme. Het nummer opent echter met een uitvoerige bijdrage van de oud-katholieke hoogleraar Urs von Arx over katholiciteit. Daarna volgen de bijdragen van het symposium van dr. Cyril Hovorun, prof. dr. Alfons Brüning, drs. Michiel Peeters fcsb., vader Theodoor van der Voort. Drie zeer lezenswaardige boekrecensies van de hand van mgr. dr. Gerard de Korte, drs. Gied ten Berge en dr. Eduardo Echeverria sluiten dit nummer af.

6 BESTUUR EN ORGANISATIE

6.1 Communicatieplan en professionalisering relatiebeheer

Op grond van het beleidsplan 2012-2016 werd een communicatieplan geschreven. De vereniging beschikt over meerdere uitgaven en maakt gebruik van de sociale media om haar doelstellingen te realiseren. Met haar communicatie wil de vereniging zowel de katholieke gemeenschap in brede zin bij de oecumenische beweging blijven betrekken als handreikingen geven voor verdieping en deskundigheidsbevordering aan het pastoraal en theologisch kader. Met het tijdschrift Pokrof richt de vereniging zich daarnaast op een specifieke doelgroep van mensen die vooral geïnteresseerd zijn in de spiritualiteit van het Oosters christendom. De ultieme doelstelling van het communicatiebeleid is dat de mediale uitingen van de vereniging gaan functioneren in een interactief oecumenisch netwerk.

Voor het voortbestaan van de vereniging is evenzeer van belang dat de vereniging investeert in de interne communicatie met leden en donateurs. Mailings alleen volstaan niet meer om voldoende financieel draagvlak te waarborgen. Bestuurslid drs. Rob Kuiper en secretaresse mw. Mirella van Herp hebben een begin gemaakt met de noodzakelijke reorganisatie van het donateurenbestand. Persoonlijke benadering van donateurs en leden is belangrijk, wordt op prijs gesteld en werpt vruchten af.

In het afgelopen jaar is het computernetwerk van het secretariaat vernieuwd. De financiering daarvoor werd gevonden in een legaat dat de vereniging in 2012 heeft ontvangen. Daarnaast werd bij de commissie *Projecten in Nederland* een projectaanvraag ingediend om een vernieuwingsslag te maken in het relatiebeheer. De projectaanvraag werd goedgekeurd. Met deze ondersteuning kan een nieuw relatiebeheerprogramma worden aangeschaft en kan enige personele assistentie worden ingehuurd die nodig is om het relatiebeheer verder te verbeteren en een basis te leggen voor het werven van nieuwe leden en donateurs.

6.2 Tiende Algemene Vergadering van de Wereldraad van Kerken

Begin november 2013 zal in Busan (Zuid-Korea) de Tien-de Algemene Vergadering van de Wereldraad van Kerken plaatsvinden. Het motto van deze bijeenkomst, die één keer in de zeven jaar gehouden wordt, luidt: *God van Leven, wijs ons de weg naar recht en vrede*. Vanuit de vereniging zullen voorzitter en secretaris aan de bijeenkomst deelnemen. De Rooms-katholieke Kerk is weliswaar geen lid van de Wereldraad van Kerken, maar is wel in Busan aanwezig met een grote delegatie namens de Pauselijke Raad voor de Eenheid.

Door de vereniging wordt met name de bijdrage vanuit de Wereldraad over de eenheid van de Kerk gevolgd. Een van de documenten die in Busan zal worden be-

sproken is een convergentietekst over de Kerk. Rob van Uden presenteerde dit document op een vergadering van het bestuur en schreef er een artikel over dat in september 2013 in *Perspectief* wordt gepubliceerd. Dit nummer zal voor een belangrijk deel gewijd zijn aan de algemene vergadering van de Wereldraad in Busan.

Mede omdat Willibrordzondag precies in de periode valt dat de Wereldraad in Busan vergadert, is besloten om het thema van Willibrordzondag 2013 hierop af te stemmen. Enkele weken later organiseert de vereniging in samenwerking met de Raad van Kerken een bijeenkomst waarop Nederlandse deelnemers zullen vertellen over hun ervaringen in Busan.

6.3 Jaarrekening 2012

Na een aantal financieel wat mindere jaren geeft de jaarrekening van 2012 weer een bescheiden positief resultaat van bijna €7.000,— te zien. Uiteraard is het voor de penningmeester en het hele bestuur een opsteker, omdat de financiën een voortdurende bron van zorg zijn. Op de kosten kan zonder verder in de formatie te snijden nauwelijks nog bezuinigd worden. De reguliere inkomsten uit giften, bijdragen en collecteopbrengsten zijn structureel te laag. Het positief resultaat in 2012 is ontstaan dankzij een nalatenschap voor het werk van de vereniging ter hoogte van €50.000,—. Het structurele probleem van de te lage inkomsten is hiermee niet opgelost. De mogelijkheid om de vereniging met een legaat te steunen kan meer onder de aandacht worden gebracht.

6.4 Samenstelling Bestuur

Op 1 november 2012, Allerheiligen, overleed de eerste studiesecretaris van de St. Willibrordvereniging en oud-secretaris van de Raad van Kerken, dr. Herman Fiolet (1920-2012). Fiolet was na de oorlog een van de pioniers van de katholieke oecumene. Hij maakte van heel nabij de omslag van de apologetiek naar oecumene mee, gaf

daar ook zelf vorm aan. Op 8 november vond vanuit de parochiekerk van Bilthoven de uitvaart plaats. Voorzitter en secretaris van de vereniging waren daarbij aanwezig. De dienst stond in het teken van het geloof in de verrijzenis. In de woorden van Fiolet: 'Sterven is niet doodgaan, maar verrijzen in de geborgenheid van de liefde van God, die ons het leven blijft geven'. In de dienst werd zijn betekenis voor de oecumenische beweging in Nederland benadrukt. Henk van Hout, voorzitter van de Raad van Kerken en oud-secretaris van de St Willibrord-vereniging sprak een in memoriam uit. We citeren daarvoor het slot:

Begonnen als oecumenisch pionier in de rooms-katholieke kerk werd hij naar eigen zeggen een oecumenische grensganger die zich tot alle kerken tezamen richtte. Hij had de statuur van een bruggenbouwer, een bisschop, ook al kreeg hij in zijn eigen kerk niet de erkenning die hij verdiende. Gestorven op het feest van Allerheiligen, op de vooravond van Allerzielen, is hij tenslotte de laatste grens overgestoken, in het geloof van de verrijzenis. 'Ons leven is te waarden-vol om met de dood te eindigen', schreef hij in een boek over opstandig geloven. Wij gunnen het Herman Fiolet om in de geborgenheid bij God te blijven voortleven. Zoals hij ook in ons hart en in onze herinnering een onuitwisbare plek zal blijven innemen. Want mede dankzij zijn niet aflatende inzet is de oecumenische geest uit de fles. 'De vlinder kan niet meer terug in zijn cocon.' Herman Fiolet, moge je rusten in vrede. (H. van Hout)

Ook op de algemene ledenvergadering, die een dag later op 9 november 2012 in Utrecht werd gehouden, werd Herman Fiolet met ere herdacht.

In 2012 verstreek de bestuurstermijn van vice-voorzitter dr. Jan Peters. Hij werd met algemene stemmen herkozen in het bestuur van de vereniging.

De vertegenwoordiger van het bisdom Groningen-Leeuwarden, vic.-gen. Peter Wellen, werd opgevolgd door vicaris drs. Arjen Bultsma.

In het bestuur is momenteel de bestuurszetel van het

bisdom Rotterdam vacant. De verwachting is dat deze op korte termijn weer zal worden ingenomen.

Vertegenwoordigingen en bestuurslidmaatschappen Prof. dr. Ton Scheer vertegenwoordigt de vereniging in het Byzantijns Netwerk dat de viering van de Byzantijnse liturgie binnen de Nederlandse kerkprovincie behartigt. Dr. Dick Akerboom is secretaris van de Beraadgroep Geloven en Kerkelijke Gemeenschap van de Raad van Kerken.

Drs. Elise Woertman is lid van de Beraadgroep Kerk en

6.5 Samenleving van de Raad van Kerken.

Drs. Geert van Dartel is voorzitter van de Projectgroep Week van Gebed en lid van de kerngroep 'Beleving van Eucharistie en Avondmaal' van de Raad van Kerken Bestuurslidmaatschappen drs. Geert van Dartel: hoofd-bestuur van het Instituut Oosters Christendom in Nijmegen, bestuur van de stichting Communicantes in Nijmegen, bestuurscommissie Centrum voor Parochiespiritualiteit in Nijmegen, stichtingsraad Omroep Brabant.

7 OVERZICHT VAN CURSUSSEN, LEZINGEN EN ARTIKELEN

7.1 Drs. Leo van Leijssen

Artikelen

- 'Christelijke denominaties in het Midden-Oosten', in: *TussenRuimte. Tijdschrift voor interculturele theologie*, jaargang 5, nr 4, december 2012 ('Onder druk. Christenen in het Midden-Oosten', themanummer), pp 8-10.
- 'Christenen van Syrië', *Overeen*, April 2013, pp 1-2.
- 'Christusmysterie. Uitleg en informatie bij de iconen', Bijbeltekst, oosterse liturgische teksten en korte uitleg bij elke icoon van de iconenexpeditie 'Christus-myste-

Leo van Leijsen

ries' van Iconenatelier Hüsstege in het kader van het 'Jaar van het Geloof'.

- 'Ethiopische iconen. Een andere, kleurige wereld', *Pokrof. Oosterse christenen, kerken en culturen*, jaargang 60, nummer 1, jan-feb 2013, pp 18-21.
- 'Passie voor het oosters christendom. Enkele persoonlijke woorden' (b.g.v. zijn 25-jarig dienstjubileum te Hernen, vrijdag 25 mei 2012), *Perspectief. Digitaal Oecumenisch Theologisch Tijdschrift*, Jaargang 5, Nummer 17, september 2012, pp 6-12.
- 'Intrede van de Moeder Gods. 21 november in de Byzantijnse traditie', *Perspectief*, pp 17-21.
- 'Klooster biedt hulp aan Syrische vluchtelingen in Mardin' (over vluchtelingenopvang o.l.v. Mor Philoxenus Saliba Özmen, Syrisch-orthodox aartsbisschop van Mardin, en het project van de Katholieke Vereniging voor Oecumene 'Syrische vluchtelingen Mardin'

ten bate hiervan). *Overeen*, April 2013, p 3.

- 'Verborgen licht. Efrems theologie wederom ontdekt als inspiratie voor nu' (boekbespreking van Kees den Biesen, *Dank aan het Verborgen Licht. De vroegchristelijke poëzie van Efrems de Syriër*, Bar Ebroyo Press 2012), *Pokrof*, jaargang 59, nummer 4, sept-okt 2012, pp 19-21.
- 'Werken voor de oecumene met het Oosten. Informatie en vorming', in het communicatieblad van de Zusters Franciscanessen van Heythuysen, najaar 2012.
- 'Zegen(en) in de Bijbel' (b.g.v. Willibrordzondag 2012, Elkaar tot zegen, 4 november), *Overeen*, Najaar 2012, p 2.
- Leo van Leijsen schreef ook berichten op de website www.oecumene.nl.

Cursussen, lezingen en interviews

- 'Christenen van Egypte en Syrië en de grote politieke veranderingen', lezing voor de Raad van Kerken van Maastricht bij gelegenheid van de Vredesweek, dinsdagavond 18 september in St. Janskerk (PKN) te Maastricht.
- Epifanie, kort interview door mevr. Angelique Brons-Bakker over Epifanie in programma van RKK Radio, zondag 6 januari (inclusief kort interview over leerhuizen op hun website).
- 'De icoon van de Nederdaling ter Helle' (Verrijzenisicoon), lezing voor voormalige deelnemers TVG (Theologie voor Gemeente-Leden), op woensdagavond 6 februari in de Wederkomst-kerk (PKN) te 's-Hertogenbosch.
- 'De wereld van iconen. Verhalen in beelden' (cursus rond iconen, bijbelteksten en oosterse christelijke teksten, tweede seizoen), maandagavond 11 februari, 25 februari en 11 maart in Thomashuis te Zwolle, onder van begeleiding van Leo van Leijsen en mevr. Rini Bekkers, pastoraal werkster PKN en medewerkster

Thomashuis.

- ‘Kijk op de icoon van de Gedaanteverandering’, lezing bij Transfiguratie-icoon en evangelielezing van de 2^e zondag in de Veertigdagentijd (Lucas 9, 28-36), op thema-avond plaatselijke Raad van Kerken, maandag 18 februari in het Protestantse Centrum ‘De Beuk’ (PKN) te Oosterhout (N-B).
- ‘Aankondiging aan Maria door de engel Gabriël’ (Maria Boodschap in bijbel, traditie en oosterse liturgie), lezing op zaterdagavond 23 maart in de ‘Byzantijnse Kapel’ te Nijmegen bij gelegenheid van het parochiefeest van de Byzantijnse katholieke parochie Maria Verkondiging.
- ‘Liefde voor het oosters christendom’ in: ‘Platenparadijs’, programma van RKK Radio, zondag 21 april, 12 uur. Interview (opgenomen door mevr. Angelique Brons-Bakker tijdens Didaskalión, 15 maart op Kasteel Hernen, en op Goede Vrijdagviering, 29 maart, in Johannes van Damascuskapel te ‘s-Hertogenbosch, en door dhr Ton Dirks op 11 april te Hilversum) over Leo van Leijssen’s fascinatie voor het christelijke Oosten en zijn leerhuisactiviteiten aan de hand van zijn favoriete muziek.
- ‘Iconen zijn visioenen in beeld. Een meditatieve overweging’ (+ toelichting bij de collecte t.b.v het project ‘Syrische vluchtelingen Mardin’), in de zondagochtendviering op 9 mei in de Rooms-katholieke Geloofsgemeenschap Sint Franciscus Xaverius op het Zand te Amersfoort bij gelegenheid van de Zondag voor de Oosterse Kerken ‘nieuwe stijl’ 2013.
- ‘Iconen en spiritualiteit. De icoon van Hemelvaart’, middaglezing op zondag 9 mei in de Rooms-katholieke Geloofsgemeenschap Sint Franciscus Xaverius, Amersfoort.
- ‘Hemelvaart des Heren, « Hemel en aarde verenigd». Icoon in de context van Bijbel, Traditie en Liturgie’, lezing op dinsdagavond 7 mei voor de r.k. Jeruzalemparochie in de Laurentiuskerk te Ginneken, Breda, in het

kader van de aanwezigheid van de iconenexpeditie van Geert Hüsstege.

- ‘Iconen in de oosterse (en oriëntaalse) kerken’ (Aan de hand van de twee Pinkstericonen: Triniteit en Nederdaling van de H. Geest), lezing tijdens ‘Het mysterie in beeld? Iconen in Oost en West’, symposium bij gelegenheid van 60 jaar Pokrof op vrijdagmiddag 24 mei in Kasteel Hernen.
- ‘Maria in de Oosterse Kerken. Eerder eer dan leer (Liever doxologie dan dogmatiek)’, lezing voor de avondbijeenkomst ‘Verhalen over Maria’, georganiseerd tijdens de Utrechtse Kerkennacht 2013, vrijdag 21 juni, door de Katholieke Vereniging voor Oecumene en de Vrouwen van Bethanië in de Mariakapel van het Secretariaat van de Rooms-katholieke Bisschoppenconferentie aan de Biltstraat 121 te Utrecht.

7.2 Drs. Geert van Dartel

Artikelen

- ‘Dooperkenning terug op de agenda’ in: Op Tocht (2012)10,22-23 (eveneens gepubliceerd in de bisdombladen van bisdom Roermond en Haarlem-Amsterdam).
- ‘Katholiciteit in oecumenisch perspectief’, in: *Communio* (2012)6,455-466 later geplaatst in *Perspectief* 6 (2013)19,43-49
- ‘Visioenen van het Tweede Vaticaans Concilie’, recensie in: *Perspectief* 6(2013)19,50-53
- ‘Vijftig jaar Vaticanum II en start van het Jaar van het Geloof’, recensie in: *Perspectief* 6(2013)19,54-56
- ‘Overwegingen van een katholiek bij de Heidelbergse Catechismus’ in: *TUA Inzicht* 17(2013)2,12-15
- ‘Geloof is vriendschapsliefde met levende Christus, interview met abt Philippe Vanderheyden van Chevetogne in: *Pokrof* 60 (2013)4
- Diverse websitebijdragen op www.oecumene.nl.

Geert van Dartel

7.3 Bijdragen van bestuursleden

- Prof. dr. T. Scheer, 'Oecumene: een zaak van bedachtzaamheid' Een thematische evaluatie van W. Kaspers 'Een rijke oogst. De vruchten van de oecumenische dialoog', Heeswijk 2011 vanuit liturgie-oecumenisch perspectief, in: Tijdschrift voor Liturgie 96(2012)6,332-353

Cursussen en lezingen

- College oecumenische theologie aan Priester- en Diaconen Opleiding Bovendonk (PDOB) in Hoeven, september 2012 – februari 2013.
- College oecumenische theologie aan Fontys Hogeschool Theologie en Levensbeschouwing in Utrecht, november 2012 – februari 2013.
- Intervisie praktische oecumene voor pastores van het bisdom Rotterdam op 18-19 april 2013.
- 'Verdieping en verbreding van de wederzijdse dooperkenning', lezing voor studenten van de Evangelische Faculteit Theologie in Leuven op 9 mei 2013.

8 BESTUUR EN COMMISSIES

Enkele cijfers: stand per 1 juli

	2012	2013
Aantal leden:	890	940
Aantal donateurs:	4835	5591
Ab. op Pokrof:	721	711
Ab. op Perspectief:	157	152

Bestuur (peildatum: 1 juni 2013)

H. van Doorn, voorzitter en gedelegeerde voor oecumene van het aartsbisdom Utrecht
Prof. dr. J. Peters sj., vice-voorzitter
Mw. C. van den Heuvel- van Maarseven, penningmeester
Drs. G. van Dartel, ambtelijk secretaris en directeur van het bureau
Dr. D. Akerboom, lid DB
Prof. dr. A. Scheer msc, lid DB
Prof. dr. A. Brüning
Vic.-gen. mgr. drs. M. de Groot, gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Haarlem - Amsterdam
Dr. B. Hegge, gedelegeerde van het bisdom Roermond
Drs. R. Kuiper
Drs. T. Sip, gedelegeerde van het bisdom 's-Hertogenbosch
Drs. R. van Uden, diocesaan vertegenwoordiger van het bisdom Breda
Vic. drs. A. Bultsma, gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Groningen - Leeuwarden
Dr. C. van Vliet

Mw. drs. E. Rommens-Woertman
Bestuurszetel bisdom Rotterdam is vacant

Adviseurs

Ds. G. van Pijkeren, adviseur namens de Protestantse Kerk in Nederland
Drs. B. van Oers, adviseur namens het Secretariaat van het R.K. Kerkgenootschap

Staf en secretariaat

Drs. G. van Dartel, directeur (1 fte)
Mw. M. van Herp, secretaresse (0,4 fte)
Drs. L. van Leijsen, stafmedewerker Oosters Christendom (0,7 fte)

Redactie Perspectief

Dhr. E. Roovers
Drs. G. van Dartel

Redactie Pokrof

Drs. P. Baars
Prof. dr. W. van den Bercken
P. Brenninkmeijer
Dr. D. Bruinsma
Drs. G. van Dartel
Mw. drs. J. van Kessel
Drs. D. Langerhuizen, hoofdredacteur
Drs. L. van Leijsen, redactiesecretaris
Mw. prof. dr. H. Murre - van den Berg
Mw. dr. K. Tolstaja
Drs. H. Vogelaar

Mw. drs. Laila Zahra

Werkgroep Refo500

Dr. D. Akerboom
Drs. G. van Dartel
Dr. A. van Eijk
Mgr. dr. G. de Korte
Dr. H. Kronenburg
Drs. R. Kuiper

Webredacteuren

Drs. G. van Dartel
Prof. dr. F. van Iersel
Dhr. K. Slijkerman
Drs. L. van Leijsen
Drs. E. Skubisz

Facebookpagina Katholieke Vereniging voor Oecumene

Drs. G. van Dartel
Drs. H. Munsterman
Mw. drs. E. Rommens-Woertman
Drs. R. van Uden

9 FINANCIËLE VERANTWOORDING

9.1 Jaarrekening 2012

	Begroting 2012	Exploitatie 2012
	€	€
Baten		
Contributies incl. bijdragen leden	20.000	23.790
Giften/legaten religieuzen	10.000	10.850
Giften/legaten vrienden v/d oecumene Verenigingsfonds	20.000	72.200
Projectsubsidies	45.000	35.000
Zondag Oosterse Kerken	16.000	13.231
Bestemd resultaat Z.O.K.	- 5.000	- 5.000
Willibrordzondag	30.000	26.510
Abonnementen Pokrof	13.000	13.645
Cursussen en studiedagen	1.500	3.491
Honoraria staf	1.500	1.685
Verkopen	2.000	2.562
Opbrengst beleggingen	20.000	34.920
Diversen		
Totaal Baten	174.000	232.884
Lasten		
Kosten Activiteiten	36.000	39.384
Lonen en salarissen	106.000	111.014
Sociale lasten	23.000	26.729
Personeelskosten (arbo dienst, verzekering, overig)	4.500	5.458
Reiskosten	9.500	8.679
Huisvestingskosten	9.500	9.288
Kantoorkosten	5.000	6.348
Accountantskosten	4.500	4.873
Algemene kosten	3.500	1.899
Afschrijvingen	1.500	
Totaal Lasten	203.000	213.672
Uitkomst financiële baten en lasten		1.794
Bijzondere baten en lasten		- 10.000
Mutatie voorziening personele lasten		- 4.041
Resultaat	-/ - 29.000	6.965

9.2 Samengevoegde Balans per 31-12-2012

Activa

	€
Materiële vaste activa	5.900
Financiële vaste activa	382.974
Kortlopende vorderingen	16.795
Liquide middelen	193.174
Totaal	598.843

Passiva

	€
Eigen vermogen	434.495
Voorzieningen	146.261
Kortlopende schulden	18.087
Totaal	598.843

Colofon

© Katholieke Vereniging voor Oecumene, Utrecht

Omslag: Syrische vluchtelingen met bisschop Saliba Özmen in het klooster Deyrulzafaran in Mardin

Vormgeving: Van Dartel, Oss

Druk: Van Stiphout, Helmond

*Algemeen Nut
Beogende Instelling*

ANBI

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Biltstraat 121

3572 AP Utrecht

Telefoon 030-2326907

secretariaat@oecumene.nl

www.oecumene.nl

ING 801919

